

Thomas Hardy**Unos ojos azules**

Mondadori, Barcelona, 2009

Una muchacha llamada Elfride se ve atrapada entre dos hombres: el joven arquitecto Stephen Smith y un viejo hombre de letras, Henry Knight, que arruinan su amistad por ella. El gran escritor Thomas Hardy (1840-1928) aborda en esta novela las relaciones sentimentales entre clases sociales diferentes, la naturaleza del amor y la fatalidad del deseo.

Ian Gibson**Lorca y el mundo gay**

Planeta, Barcelona, 2009

El hispanista y biógrafo de Lorca Ian Gibson aborda el homoerotismo del poeta analizando, además de su producción literaria, los íntimos escritos juveniles lorquianos, impregnados de angustia sexual; Gibson revela detalles de un traumático amor adolescente y arroja luz sobre el Lorca gay posterior, íntimo amigo de Dalí y Buñuel.

Madame du Châtelet**Discurso sobre la felicidad**

Cátedra / PUV, Madrid, 2009

Se reedita el *Discurso sobre la felicidad*, de Madame du Châtelet (1706-1749), precedido del estudio de la profesora Isabel Morant, que comenta que «*Mme du Châtelet entra por la única puerta abierta para que las mujeres disfruten de los bienes que la sociedad reconoce: la educación y la cultura, y, con ello, la intervención en el mundo de las letras.*»

Montaigne**Diccionario**

Pòrtic, Barcelona, 2009

Sobre la traducció de Vicent Alonso, el periodista Ignasi Aragay ha elaborat aquest *Diccionari* que classifica temàticament els pensaments montaignians en seccions que van de l'«Amistat» a les «Virtuts», passant pel «Govern» o el «Matrimoni»; Aragay aplega també els pensaments en què Montaigne cita i comenta als autors clàssics.

Nikos Kazantzakis**Ascesi**

Adesiara, Martorell, 2008

Publicada en la seua redacció definitiva l'any 1945 i considerada per Nikos Kazantzakis (1883-1957) l'obra més important que havia escrit mai, *Ascesi* és un cant de llibertat i de sofriment, de les virtuts i les misèries de la condició humana, l'expressió de la lluita de l'individu per desprendre's de tot allò que és superflu.

L'últim llibre de Josep Palau i Fabre fou una versió dels fragments d'Heràclit

El llamp i les espelmes

Eduard Ramírez

La variada producció del poeta Palau i Fabre (Barcelona, 1917-2008) inclou narrativa breu, teatre, crítica literària i assaig sobre art. I com a darrera obra publicada en vida hi ha un llibre estrany i captivador: *La claredat d'Heràclit*. Si m'accepteu el consell, aconseguí-ne un exemplar i reserveu-li espai a la prestatgeria de les joies de paper. Perquè és la primera versió en català dels fragments conservats d'Heràclit: n'hi ha cent onze i en falten dèssset negligibles, la majoria d'aquests paraules soltes. També perquè al

costat de l'accés directe a l'atractiu del pensador efesi, podem resseguir un intent d'aprofundir l'enteniment humà. El produït pel compromís pregon de Palau i Fabre per esbrinar la veritat i desbrossar la porta que hi ofereix aquest savi antic, conegut com l'Obscur, i comparar la seua recerca.

Diu Montaigne en *L'apologia de Ramon Sibiuda*, amb una sentència de Lucreci com a remat: «*Per què Epicur ha evitat als seus la facilitat i Heràclit fou anomenat l'Obscur? La dificultat és una moneda que els savis empren, com als trucs de passa-passa, per no descobrir la vanitat del seu art, i amb la qual l'estúpida humana s'acontenta fàcilment: "(A Heràclit) l'obscur llenguatge el féu il·lustre entre els lleugers, car els estults estimen majorment tot allò que creuen endevinar amagat sota paraules al·legòriques"*». Però cal tindre present que llavors el gascó plantejava una actualització de l'escepticisme abrandat dels pirrònics. A més, la fascinació pel pensament intuïtiu i paradoxal

d'Heràclit no és exclusiva dels babaus, que a hores d'ara poden viure sense tindre'n cap notícia. I després de dos mil·lennis i mig encara somou els lectors, com ha fet amb diversos filòsofs.

Al capdavant la proposta orgullosa amb la que Heràclit explica el món continua suposant un repte. Potser perquè l'autor que afirmà que «*el llamp governa l'univers*» ens provoca amb l'impacte immediat de la intuïció, que a canvi d'una força esclaridora que tira pel dret, fa perdre la seguretat de qualsevol ruta marcada per a avançar en el coneixement. La hipòtesi de Palau i Fabre és que aquests fragments en origen foren respostes a qüestions plantejades oralment, i per tal de copsar-ne el sentit cal trobar les preguntes a les quals responien. Tant fa si el poeta de Barcelona l'encerta o no en aquesta hipòtesi general o en les seues propostes a cada cas concret, moltes qüestionables i en tot cas gens acadèmiques. El que val és que la seua obra és fruit d'un treball honest al llarg de vint anys, que

Josep Palau i Fabre**La claredat d'Heràclit**

Accent Editorial, Girona, 2008

fuig de les banalitzacions i dels efectismes. Guanyem amb el seu assaig aportacions temàtiques que agrupen fragments, i contextualitza el personatge en una societat que inaugurava la

nostra manera de desxifrar el món que ens envolta. Però el millor és l'entrellat entranyable del seu intent d'entendre, que és visible en la triple lectura possible: els fragments atribuïts a Heràclit, les preguntes preparades per Palau que els precedeixen, i les explicacions d'aquest que trobem tot seguit. Allí mostra també els dubtes d'un procés ambiciós.

Aquest llibre fou escrit en francès als anys seixantes i ha estat traduït per Oriol Punsatí-Murlà, d'Accent editorial, un projecte esplèndid que ofereix mostres d'un gènere transversal entre literatura i assaig. El coneixement exigeix esforç, requereix recerca, atenció, coherència, però és aquesta investigació la via vàlida i valuosa, com exemplifica ací Palau i Fabre. Mentrestant el costum, la superstitió i la irreflexió acomoden la vida de molts lluny de la veritat. Els que dormen, segons Heràclit. O nosaltres, perquè desempallegar-nos de l'acusació que llança sobre els efesis i eixir al darrere d'aquell logos comú exigeix a tothom. Només és possible amb la constància dels acostaments diversos i fragmentaris, les aproximacions consecutives que com espelmes, il·luminen el camí propi de repensar les coses humanes.

III
La proposta orgullosa amb la que Heràclit explica el món continua sent un repte

Una nova traducció de «Les fenícies» d'Eurípides Desvaris del cor humà

Lluís Alpera

Les lletres catalanes tenen una llarga tradició en l'ofici i en l'ambició de traduir els clàssics de l'antiguitat, especialment els autors grecs i llatins. Ja des dels segles XIV i XV, hom va fer un esforç considerable en la traducció al català d'obres de tota mena, antigues i coetànies. El bon ofici i la devoció dels funcionaris de la Cancelleria reial envers els clàssics ens presentava davant el món occidental de les lletres com un país amb seny i ambició cultural. Així mateix, al segle XX, els intel·lectuals noucentistes s'havien proposat suplir les mancances de la llengua catalana causades per una etapa cultural, la del Renaixement, no viscuda amb pleni-

tud. La creació de la col·lecció Fundació Bernat Metge per part de Francesc Cambó i la generació de Carles Riba feren possible assolir nivells de traducció altíssims, cosa que arriba a qüestionar seriosament avui dia si paga la pena o no de presentar noves traduccions dels clàssics ja traduïts brillantment per aquelles generacions.

Més enllà del nivell literari més rigorós i perfeccionista, existeix una altra vessant més pragmàtica que és la difusió, amb edicions dirigides principalment a estudiants de Batxillerat que poden oferir noves traduccions, deslliurant-se de l'original grec en vers. I així, a través de la prosa, sense deixar de mantenir la força de les pa-

raules, apropar-lo amb una llengua actual a la mentalitat d'avui dia. I és que, a més, la tragedia grega fou creada per a ser «dita» o «escollada», més que no pas llegida.

Les fenícies d'Eurípides és una obra dramàtica un tant innovadora dins la gran trilogia dels dramaturgs grecs: Èsquil, Sòfocles i Eurípides. En aquesta obra l'autor comença a parlar dels desvaris del cor humà i això és realment nou. Fins a ell, els personatges tràgics tan sols havien trobat obstacles exteriors. Dels personatges del nostre tràgic, Medea, la mare que mata els seus fills per fer mal al marit infidel, és qui mostra amb més evidència les contradiccions internes. No la veurem

impertèrrita amb el seu determini, sinó que lluita contra la seua pròpia ànsia de venjança.

La importància del cor és així mateix fonamental. La comitiva de dones fenícies deixa ben clar quins són els tres objectius que es proposa i que es van repetint a les diferents intervencions: explicar l'origen fenici dels pobladors de Tebes, contraposar «pau» i «guerra» a través de la personificació Dionís/Ares i expressar l'horror de la mort a causa de l'enfrontament militar.

Eurípides, personatge solitari i de poques paraules, és el més proper a nosaltres, segurament perquè la incertesa és una de les peculiaritats dels nostres dies i la intensitat dels interrogants és molt més gran que la seguretat de la resposta. La versió en prosa que ens ofereix Carme Llitjós és correcta i funcional per tal d'acostar-nos a la problemàtica i al món del savi dramaturg.

Eurípides**Les fenícies**Traducció de Carme Llitjós
El Gall editor, Pollença, 2008